

A NEMZETKÖZI DOKUMENTÁCIÓS SZÖVETSÉG /FID/
28. KONFERENCIÁJA

Jánszky Lajos – Láng Imre

A Nemzetközi Dokumentációs Szövetség 1962. évi, sorrendben 28. konferenciáját szeptember 24 és 29 között tartott Scheveningenben /Hollandiában/. A konferencián 21 ország 120 képviselője, továbbá az Euratom, a Nemzetközi Atomenergia Ügynökség és az UNESCO képviselői vettek részt. A konferencia időtartama alatt a FID elnöksége hat, a közgyűlés három alkalommal ült össze. Ugyancsak ülést tartottak a következő FID szakbizottságok:

- CA = általános osztályozás elméleti szakbizottság,
- CCC = központi osztályozási bizottság,
- MSR = gépi adattárolás és visszakeresés kérdéseivel foglalkozó szakbizottság,
- LP = nyelvi kérdésekkel foglalkozó szakbizottság,
- TD = dokumentációs oktatási szakbizottság,
- TI = műszaki információ az ipar számára elnevezésű szakbizottság.

A konferencia keretében sor került a dokumentációs folyóiratok szerkesztőinek tanácskozására is. Végül, a konferenciát követően október 1-én és 2-án a C 3 szakbizottság /a társadalomtudományok osztályozásának kérdéseivel foglalkozik/ is megtartotta 7. ülését.

Magyarországot a 28. FID konferencián JÁNSZKY Lajos, az OMKDK főigazgatója, a FID alelnöke, valamint dr. LÁNG Imre, a Művelődésügyi Minisztérium Könyvtár Osztályának helyettes vezetője képviselték, a C 3 szakbizottság 7. ülésén pedig RÓZSA György, az MTA könyvtárának igazgatója és dr. WEGER Imre, az MTA könyvtárának osztályvezetője vettek részt.

A 28. FID konferencia az 1961. évi londoni konferencia határozata alapján csak szűkebb körű, ún. munka-ülésszak volt, és nem kísérték szakmai előadásorozatok. Mint ismeretes, az 1961. évi londoni FID konferencia határozatban kimondta, hogy nagyobb szabású dokumentációs kongresszusokat a jövőben csak négyévenként hívnak össze, a közbeszó években csak a munkabizottságok, valamint a közgyűlés és

az elnökség munkaértekezleteit tartják meg. Ennek következtében a 28. FID konferencia tényleges munkálatai elsősorban a bizottságokban zajlottak le.

Az elnökség hat ülésen szervezeti, pénzügyi és személyi kérdéseket tárgyal, valamint előkészítette, és megvitatta a közgyűlés napirendjére kerülő problémákat, meghallgatta az egyes szakbizottságok jelentéseit, és foglalkozott más nemzetközi szervezetekkel való együttműködés kérdéseivel.

A napirenden a következő fontosabb kérdések szerepeltek:

A FID 1961-62. évi tevékenységéről szóló beszámolójelentés. - Ez a jelentés bár jól tükrözi a FID Főtitkárságának a beszámolási időszakban végzett munkáját, nem terjed ki az egyes tagállamok eredményeire, és ezért a közgyűlés, valamint az elnökség úgy határozott, hogy a jövőben az évi jelentésnek a Főtitkárság beszámolóján kívül a tagállamok eredményeiről is részletes áttekintést kell nyújtania, mert végeredményben a nemzeti tagokat elsősorban a többi országban elért eredmények érdeklik.

Részletesen foglalkozott a közgyűlés a Szövetség pénzügyi helyzetével és az ennek tanulmányozására kiküldött pénzügyi bizottság jelentésével. Változatlanul fennáll az a nehézség, hogy a Főtitkárság működésén kívül az egyes szakbizottságok folyamatos munkájához a szükséges anyagi fedezet nem áll rendelkezésre, és ezért a szakbizottságok jelentős értékű munkát nem, vagy alig tudnak végezni. Az elnökség mellett működő pénzügyi bizottság felhatalmazást kapott arra, hogy kutasson fel újabb anyagi erőforrásokat.

A közgyűlés a japán nemzeti tag javaslatára KOTANI professzort megválasztotta alelnöknek a visszalépő OOTUKA professzor helyett. A megüresedett latin-amerikai alelnöki tisztséget a közgyűlés nem tudta betölteni, mert a FID latin-amerikai bizottsága csak 1962 végén ül össze a jelölés megtétele céljából.

A közgyűlés nemzeti tagként felvette a pakisztáni dokumentációs központot. A Szövetség tagjai sorába kérte felvételét az Egyesült Arab Köztársaság és Kuba is, ezek felvételéről a nemzeti tagok hozzászólásai után dönt az elnökség.

Részletesen tárgyalta a közgyűlés a FID kiadványainak perspektíváját, és meghallgatta a szakbizottságok jelentéseit. Végül elhatározta, hogy a következő konferencia a svéd nemzeti tag meghívására 1963 októberében Stockholmban lesz, ugyancsak munkaértekezlet jelleggel. Elfogadta a közgyűlés az 1965. évi washingtoni dokumentációs világkongresszus előkészítéséről szóló beszámolót, továbbá a japán nemzeti tag meghívását 1967-re.

Az egyes bizottságok és szakbizottságok ülésein érdemben foglalkoztak a FID távlati munkaprogramjában szereplő legfontosabb kérdésekkel.

A Központi Osztályozási Bizottság /CCC/ az Egyetemes Tizedes

Osztályozás jövőjének problémáját vitatta meg egy régebben kiküldött ad hoc bizottság jelentése nyomán, és a vita eredményeként azt a javaslatot terjesztette a FID közgyűlése elé, hogy igen gyors és radikális revíziónak vessék alá az ETO-t. Ehhez jelentős anyagi eszközök szükségesek. A közgyűlésen felvetődött az új osztályozási rendszer kidolgozásának problémája is. Az ezzel való foglalkozást azonban a CCC elhárította azzal, hogy e kérdésben nem illetékes. A közgyűlés végül is egyhangúlag megszavazta a CCC további tevékenységi tervét.

A dokumentalisták képzésével foglalkozó szakbizottság /TD/ ülésén lényegében két főkérdés szerepelt napirenden:

- Hogyan lenne biztosítható a dokumentalisták képzését szolgáló nemzetközi minta-tananyag kialakítása?
- Milyen módon lehetne előmozdítani a különböző országokban működő dokumentációs szakemberek tapasztalatcseréjét a dokumentalistáképzés kérdéseinek megvitatására?

A szakbizottság lengyel vezetője /Zygmunt MAJEWSKI professzor/ az 1961. évi londoni ülés határozatainak megfelelően még ez év áprilisában körkérdest intézett a FID nemzeti bizottságaihoz, tájékoztatást kérve az egyes országokban használatos kézikönyvekről vagy más - a dokumentalista-képzésben felhasználható - kiadványokról. A körkérés célja az volt, hogy a beérkező válaszok alapján tájékozódást lehessen nyújtani a FID 1962. évi konferenciáján az angol nyelvre fordítható, megfelelő színvonalú kiadványokról, illetve arról, hogy van-e lehetőség az előzetes munkálatok során kialakított elgondolásoknak megfelelő új, nemzetközileg elfogadható kézikönyvek íratására.

Tekintve, hogy az említett körkérésre beérkezett válaszok száma csekély volt, a szakbizottság megbeszélései nem alapulhattak az előzetes felmérésre. Ehelyett arról folyt a vita, hogy miként lehetne megoldani az egyes országokban folyó dokumentalista-képzés tananyagainak összegyűjtését, értékelését, valamint a FID tagjainak rendelkezésére bocsátását. Egyöntetű vélemény alakult ki a tekintetben, hogy kívánatos lenne a begyűjtendő tananyagok analitikus vizsgálata és a vizsgálat eredményeiről tanulmány készítése. Mivel ez utóbbi anyagi fedezete nem látszik előteremthetőnek, úgy határozott a bizottság, hogy első lépésként be kell gyűjteni a dokumentalista-képző tanfolyamok tanmeneteit, ill. a működő tanfolyamok adatait. Felszólalásunkban hangsúlyoztuk az e téren szükséges tapasztalatcsere fontosságát /ennek aktualitását a most megindítandó egyéves dokumentációs tanfolyamunk adja/, s azt javasoltuk, hogy az egyes FID nemzeti bizottságok gondoskodjanak az országaikban folyó dokumentalista-képző tanfolyamok tanmeneteinek begyűjtéséről, ill. a FID titkárságához történő továbbításáról.

A szakbizottság ajánlásai között szerepelt egy 8 napos szimpózium megtartása /kb. 15 résztvevővel/, melynek célja a dokumentációs képzés tapasztalatainak kicserélése lenne.

A nemzetközi felhasználhatóság igényével készítendő tankönyv,

illetve tananyag megíratásának tervével egyelőre felhagyott a bizottság.

A műszaki információ az ipar számára /TI/ szakbizottság titkársága a kanadai National Research Council-ban működik, elnöke R.E. Mc BURNIEY. A szakbizottság tevékenységének kereteit megjelölő dokumentumot az év elején hagyta jóvá a FID elnöksége. A szakbizottsági ülések résztvevői az előzetesen megküldött akciótervben foglaltakat vitatták meg.

Az akcióterv hangsúlyozza, hogy rendkívül eltérő az egyes országokban működő műszaki információs szervezetek jellege, rendszere, módszerei; e tényben az eltérő szükségletek jutnak kifejezésre. E szervezetek tevékenységéről meglehetősen hézagos a tájékozottság, holott a szakbizottság csak akkor fejtheti ki kellő szinten tevékenységét, ha megfelelő tájékozottsággal rendelkezik. Ezért kívánatos, hogy az egyes országokban publikus jelleggel működő információs szervezetek tevékenységéről, felépítéséről stb. elemző tanulmány készüljön, amelynek költségkihatásait már korábban eljuttatta a szakbizottság elnöke a FID titkárságához. Az elemző tanulmány hivatva lenne azt is megszabni, hogy milyen módon tudna hozzájárulni a FID az egyes nemzeti szervezetek tevékenységének előmozdításához a nemzetközi kooperáció révén. Az akcióterv értelmében össze kellene állítani az elemző tanulmány kidolgozásáig terjedő átmeneti szakaszban az egyes országok fontosabb műszaki információs szervezeteit felsoroló jegyzéket /kivéve az üzleti vállalkozások által belső használatra működtetetteket, de beleértve minden állami, illetve egyetemi, tudományos intézményi stb. nyilvános jellegű szervet/; meg kellene vizsgálni a műszaki információ nemzetközi szinten történő cseréjét megvalósító nemzetközi szervezet létesítésének lehetőségeit; meg kellene nézni: van-e lehetőség egy, a FID által rendszeresen publikálendő kiadvány megjelentetésére, amely a műszaki információs tevékenység fejlesztésével kapcsolatos közleményeket tartalmazná.

A széleskörű - nem eléggé konkrét, az indulás jegyeit tükröző - akcióterv körül élénk viták folytak a szakbizottságban.

Elvi döntés született arra nézve, hogy a szakbizottság illetékes a nyújtott információk felhasználásának, illetve az információ-nyújtás hatásfokának kutatására is. Általában az a nézet alakult ki, hogy a FID -nek - megfelelő alapvető tájékozottság megszerzése után - afféle "clearing house"-ként kellene működnie, tehát szolgáltatnia kell a műszaki információs szervezetek működésével kapcsolatos tájékoztatást, biztosítania kell a tapasztalatok kicserélését stb. E "postás" szerepén túlmenően - a későbbiekben nemzetközi szinten megoldandó elemző munkálatok elvégzésével, javaslatok tételével kell hozzájárulnia a tájékoztató tevékenység fejlesztéséhez.

A gépi adattárolás és visszakeresés /MSR/ szakbizottsága több mint 10 éves múltira tekint vissza. A bizottság 1951-57-es időszakban kidolgozta a FID és az UNESCO megbízásából kiadásra került kézikönyvnek a gépi szelekcióval foglalkozó részét. 1959-ben - együttműködve a Német Dokumentációs Társasággal és a frankfurti Gmelin Intituttal - többnapos értekezletet rendezett a dokumentáció automatizá-

lásáról, azaz a gépi adatfeldolgozás, tárolás és visszakeresés kérdéseiről. A gépesített dokumentáció iránti fokozódó érdeklődés következtében a FID 1961. évi közgyűlése elfogadta a bizottság hatókörének kibővítését, feladatává téve az információk anyag tárolásának és visszakeresésének kérdéseivel kapcsolatos vizsgálódásokat, valamint a gépi fordítás problematikájának gondozását. A bizottság e feladatkörének keretében előmozdítja a gépesített dokumentációval kapcsolatos kutatásokat és a tapasztalatok kicserélését. Terve az, hogy egy sor ún. "liaison"-központot létesít az egyes országokban, amelyek feladata a bizottság feladatkörébe tartozó kutatási területeken végbe ment fejlődés adatainak gyűjtése és a FID-nek történő továbbítása, azzal a rendeltetéssel, hogy az érdeklődést mutató országok hozzáférhessenek ezekhez az anyagokhoz. A bizottság szoros kapcsolatot tart a National Science Foundation /NSF/ tudományos tájékoztató szolgálatával, amely az automatikus dokumentációval kapcsolatos kutatásokra vonatkozó ismeretanyagot gyűjti, feldolgozza, és rendelkezésre bocsátja. A FID bizottság az általa begyűjtött információk anyagát eljuttatja az amerikai intézetnek, értékelés céljából. A gépi dokumentációval és fordítással kapcsolatos tapasztalati anyagot az NSF kiadásában megjelenő orgánumban tartalmazza /Current Research and Development in Scientific Documentation/.

A szakbizottság vezetője, Dr. E. PIETSCH /NSZK/ jól előkészített napirendet szervezett. Beszámolót tartott az amerikai NSF egyik igazgatója, az Euratom képviselője, a nyugat-német Institut für Dokumentationswesen igazgatója, az NSZK Számítási Központjának képviselője és egy svéd intézmény igazgatója. A beszámolók közül az Euratom képviselőjének tájékoztatója emelhető ki. Két évvel ezelőtt kutatócsoport alakult az Euratom tudományos tájékoztató központján belül, az automatikus dokumentációval kapcsolatos kutatások céljára. A csoportnak meg kellett állapítania a már használatos vagy kísérletezés alatt álló módszereket. Tekintve, hogy a meglévő információk anyag - heterogén jellegénél fogva - alkalmatlan volt értékelés céljára, kérdőíves adatgyűjtéshez folyamodott. Jelentős nehézséget okozott a kérdések megformulázása, mivel hiányzott az egyértelmű terminológia. 600 intézménynek vagy személynek küldött ki kérdőíveket a kutatócsoport. /Mivel az NSF hasonló jellegű vizsgálódásokat végzett, az USA intézményeit nem kérdezték meg/. Több mint 200 válasz érkezett be. A kutatócsoport megítélése szerint a válaszok reprezentatív jellegűeknek minősülnek az alkalmazott dokumentációs módszerek tekintetében. A válaszok értékelése rendkívül nehéz feladatot jelentett. A beszámoló anyagából egyetlen momentumot emelünk ki: a különböző rendszerekkel dolgozó dokumentációs központokban naponta átlag 7 tájékoztatósi érdeklődést elégítenek ki /a szám független a meglévő dokumentumok számától és a használt módszerektől/. Ez az átlag, dokumentációs szakterületenként vizsgálva:

hágyományos kartotékrendszerénél	napi	0,3 - 200	kérdezősködést
félautomata rendszerénél		2 - 20	"
lyukkártya		0,3 - 50	"
computer		2 - 80	"

jelent.

Megállapította a kutatócsoport, hogy az áttérés az egyik rendszerről a másikra /pl. fél-automatáról lyukkártyarendszerre/ igen nehézkes és költséges. A költségkihatásokról egyébként nem szolgáltatnak adatokat a megkérdezettek, így a vizsgálódások e tekintetben nem voltak eredményesek. Ugyancsak nem adott választ a kutatás a dokumentációs módszerek és a különféle osztályozási rendszerek viszonyáról sem. Kialakult viszont bizonyos kép az egyes felhasznált rendszerek életkoráról: némely rendszer 50 éves multra is visszatekinthet /kartoték-rendszerek/, de a legtöbb 1951 után létesült, míg a computer-rendszereknek alig 5 éves multjuk van. A beszámoló megjelölte a különböző rendszereket alkalmazó intézmények dokumentumállományának alsó és felső határait, valamint évi állománygyarapodását, rámutatva a rendszerek alkalmazhatósága és a különböző nagyságrendű állományok közti összefüggésekre. Figyelemreméltó az a megállapítás is, hogy a dokumentációs szolgáltatások általában egybekapcsolódnak azonos intézményen belül kifejtett egyéb tevékenységekkel. Pl. a számítógépekkel dolgozó személyzet /programozók stb./ jelenleg csak nagyon kis mértékben foglalkozik a dokumentációs tevékenységgel összefüggő munkálatokkal.

A beszámolót, valamint a többi tájékoztatót követő vita ebben a bizottságban is megmutatta, hogy a FID keresi a tényleges nemzetközi feladatokat. E bizottságban is azzal a megállapítással zárultak a megbeszélések, hogy az egyes országokban kidolgozott, ill. kikísérletezett módszerek elterjesztése a legközvetlenebb feladata a FID-nek, mivel azokat a jelentős anyagi eszközöket, amikre a kutatóknak szüksége van, csak nemzeti szinten lehet előteremteni. /pl. az USA-ban évi 2 millió dollárt költ e célra a NSF./ Nyitott kérdés tehát az, hogy valójában mi a tartalma, ill. konkrét haszna a nemzetközi együttműködésnek e téren. Felmerült egyébként egy nemzetközi számítási központ létesítésének gondolata is, az UNESCO-val kollaborálva. Az UNESCO jelenlévő képviselője kijelentette, hogy erre aligha lesz közvetlen anyagi lehetősége az UNESCO-nak.

Nem számolunk be e helyütt a többi szakbizottság üléseiről, minthogy azok anyaga hazánkban kisebb érdeklődésre tarthat számot. Kitérnénk még azonban a dokumentációs folyóiratok szerkesztőinek értekezletére. 9 ország 13 folyóiratának képviselőjében 17 személy jelent meg az értekezleten, amelyen dr. COBLANS, a Revue International de la Documentation főszerkesztője elnökölt. Napirenden szerepelt a FID Főtitkárság rövid beszámolója a FID időszaki kiadványainak jelenlegi szerkesztési problémáiról, majd minden jelenlévő szerkesztő beszámolt saját szakfolyóiratának működési területéről, példányszámairól, terjesztéséről és szerkesztési elveiről. A FID főtitkára javaslatot tett új dokumentációs referálólap alapítására, abból kiindulva, hogy valamennyi nemzeti tag dokumentációs szakirodalmának referátumait egyetlenegy központi kiadványban kellene összesíteni. A vita során kitűnt, hogy ilyen folyóirat alapítása ez idő szerint nem reális célkitűzés, és e helyett inkább a jelenlegi Revue "Bibliográfia" rovatát kellene az eddighez képest négy-ötszörös terjedelemeire növelni. Ehhez természetesen a nemzeti tagok hathatós közreműködése szükséges, hogy saját országuk szakirodalmáról a Revue szerkesztőségét megfelelően tájékoztassák. Javasolta az értekezlet

a nemzeti tagoknak, hogy az egyes országokban megjelenő dokumentációs folyóiratok készítsenek kumulatív indexeket, továbbá a Főtitkárságnak, hogy a FID adja ki a Revue 1934-58. évi kumulatív indexét. Felvetődött az értekezleten a szerzői jog és a szerzői tiszteletdíjak kérdése is, amelynek részletes megvitatását azonban a következő ülés napirendjére tették át.

A FID konferenciáról szóló jelentéseink teljes anyagát a későbbiekben a KMK fogja publikálni. Végezetül szeretnénk megemlékezni a holland vendéglátóink részéről megnyilvánult szívélyes fogadtatásról és a konferencia mintaszerű rendezéséről. E téren a holland dokumentációs központ, a NIDER valóban jó munkát végzett.

□
□ □